

UDK: 327.3:351.74
Biblid 0543-3657, 60 (2009)
God. LX, br. 1135, str. 103–114
Izvorni naučni rad
Primljen: 28. avgust 2009.

Mr Zvonimir Ivanović¹
Mr Sergej Uljanov

Principi međunarodnih relacija u postupanju sa međunarodnim potražnim aktima INTERPOL-a

SAŽETAK

U savremenim uslovima razvoja policije i kriminalističkih metoda i tehnika, tradicionalni oblici međunarodne saradnje kriminalističke policije moraju dobiti nove forme. Tokom razvoja oblika međunarodne saradnje kriminalističke policije, njihove forme su se razvijale kroz različite oblike i vrste da bi ostvarile današnji izgled i status. Različitost oblika i modaliteta ove saradnje u prošlosti odredila je autorima za predmet sledeće: Interpolova obaveštenja (poternice), difuzije (raspise o traganju) i Evropski nalog za lišenje slobode. Tokom objašnjavanja ovih akata, u svetlu pravnih osnova za preduzimanje određenih policijske aktivnosti, autori pokušavaju da rasvetle njihov obim i uticaj na slobodu kretanja, i ograničenja iste. Takođe pokušavaju prikazati svoje mišljenje o principima suvereniteta i bona fide u policijskim aktivnostima kao i aktivnostima drugih vladinih subjekata u omogućavanju međunarodne policijske i sudske saradnje.

Ključne reči: Interpol, međunarodne poternice, međunarodne difuzije, evropski nalog za lišenje slobode, princip suvereniteta, princip bona fide.

Uvod

Ono što određuje savremeni kriminalitet, kao što su veze i povezanost na različitim geografskim širinama i dužinama, može se sprečiti samo konkretnijim i potpunijim oblicima međunarodne policijske saradnje. Priroda

¹ Mr Zvonimir Ivanović, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd. E-mail: zvonimir07@sbb.rs. Mr Sergej Uljanov, Nacionalni centralni biro INTERPOL-a, Beograd. E-mail: sputnik970@gmail.com.

postojećih kriminalnih aktivnosti, realnost brzine u komunikaciji članova međunarodnih organizovanih kriminalnih grupa, olakšana dostupnost ličnim podacima potencijalnih žrtava, kao i širok spektar mogućnosti sve frekventnije zloupotrebe sadašnjih transportnih i informacionih sistema i tehnologija – ukazuju na neophodnost postojanja raznovrsnih institucija u kojima se odvijaju oblici saradnje svetskih kriminalističkih službi. Prema teritoriji koju zahvataju, možemo ih podeliti na globalne, regionalne, multi-lateralne i bilateralne. U okviru navedenih institucija, na globalnom nivou izdvajamo INTERPOL, čiji je naziv ime za međunarodnu organizaciju kriminalističke policije.

Još 1889. godine osnovano je Međunarodno kriminalističko udruženje, kao istorijski najstarija organizacija međudržavne policijske saradnje i izraz potrebe političko-ekonomski razvijenih država tadašnje Evrope za suzbijanjem kriminaliteta na međunarodnom planu.² Izbijanjem Prvog svetskog rata došlo je do zaustavljanja ovih inicijativa, da bi na međunarodnom policijskom kongresu 1923. godine u Beču bila osnovana Međunarodna kriminalistička policijska komisija (*International Criminal Police Commission (ICPC)*), sa sedištem u Beču. Tom prilikom su u *Žurnalu međunarodne javne bezbednosti* objavljene prve poternice. Na prvoj Generalnoj skupštini ove Komisije, takođe u Beču, predloženo je osnivanje nacionalnih centralnih biroa u državama članicama Komisije, sa ulogom nacionalnih centralnih tačaka za komunikaciju kriminalističkih službi tih država.³ Početak Drugog svetskog rata prekinuo je funkcionisanje navedene Komisije. Godine 1942. Komisija u potpunosti potpada pod kontrolu nacističke Nemačke i njeno sedište se iz Beča premešta u Berlin. Kraljevina Belgija je, po završetku Drugog svetskog rata, povelila inicijativu da se ponovo pokrene saradnja kriminalističkih službi na međunarodnom planu, pa je 1946. godine u Parizu obnovljen rad Komisije. Tada je kao telegrafaska adresa ove međunarodne organizacije određena skraćenica INTERPOL, a sistem obojenih obaveš-tenja/poternica predstavljen je prvi put u istoriji postojanja kriminalističkih službi.

Ciljevi i principi INTERPOL-a

Sadašnje sedište Generalnog sekretarijata kao centralnog tela INTERPOL-a nalazi se u Francuskoj, u Lionu.⁴ Postojeći naziv – „Međunarodna organizacija kriminalističke policije – INTERPOL“, određen je Statutom ove organizacije donetim 1956. u Beču. Ciljevi i osnovni okvir

² Rezolucija koja je tom prilikom doneta u potpunosti je ilustrovala stav i stremljenje ka formiranju međunarodne kriminalističke policije: „Kao posledica razvoja modernih saobraćajnih sredstava poniklo je međunarodno prestupništvo, čije otkrivanje i borba protiv njega zahtevaju međunarodne odredbe. Potrebno je da svaka država organizuje po jednu centralu za borbu s međunarodnim prestupništvom“.

³ Rezolucija kojom su prihvaćene preporuke za osnivanje Nacionalnih centralnih biroa usvojena je 1927. godine. Za šire o istom videti <http://www.interpol.int/Public/ICPO/Governance/SG/History.pdf>, pristup 29. 8. 2009.

⁴ To je ostvareno tek 1989, do kog momenta je sedište i dalje bilo u Parizu.

delovanja INTERPOL-a utvrđeni su članom 2 njegovog Statuta, koji predviđa sledeće ciljeve organizacije:⁵

- a) „osiguravanje i razvijanje najšireg uzajamnog pomaganja svih organa kriminalističke policije, u okviru postojećih zakona u raznim državama, a u duhu Opšte deklaracije o pravima čoveka”; i
- b) „ustanovljavanje i razvijanje svih ustanova sposobnih da uspešno doprinesu sprečavanju i kažnjavanju krivičnih dela opšteg prava”.

U okviru INTERPOL-a, saradnja je dozvoljena samo u oblasti opšteg prava odnosno borbe protiv klasičnog kriminaliteta, a prema članu 3. Statuta ove međunarodne organizacije „svaka delatnost ili intervencija u pitanjima ili slučajevima koji imaju politički, vojni, verski ili rasni karakter, najstrožije je zabranjena u Organizaciji”.⁶ Prema čl. 2. Statuta, ostvarivanje ovih ciljeva organizacija omogućava kroz kooperaciju i druge oblike saradnje u pronalaženju traženih lica i eventualne mogućnosti ekstradicije. Ovi oblici saradnje INTERPOL-ovim kanalima ostvaruju se u preekstradicionaloj fazi, dok još nije pokrenut zvanični oblik ekstradicione inicijative – preko diplomatskih kanala. Veoma je značajna operativnost koja stoji iza ove saradnje, dok preko diplomatskih kanala zahtev može putovati i po nekoliko dana. Suvereno je pravo svake države članice da odluči da li će njeni organi krivičnog gonjenja postupati radi rasvetljavanja okolnosti pod kojima je konkretno krivično delo izvršeno (princip suvereniteta), te radi pronalaženja i lišenja slobode njegovih izvršilaca – odnosno da li neće sarađivati sa inostranim organima krivičnog gonjenja, pozivajući se na član 3. predmetnog Statuta.⁷ Kao izuzetak od ovog INTERPOL-ovog standarda može se posmatrati problematika u vezi sa otmicom vazduhoplova, u kojoj se od zasedanja Generalne skupštine INTERPOL-a u Briselu 1970. ne dovodi u pitanje da li ova kriminalna aktivnost ima političku pozadinu ili ne. Na zasedanju Generalne skupštine INTERPOL-a održanom 1986. u Beogradu, usvojen je stav da je suvereno pravo svake države članice da samostalno odlučuje „da li će i na koji način koristiti liniju INTERPOL-a u borbi protiv terorizma”. Značajno je da INTERPOL 2003. godine formira svoj Komandni i koordinacioni centar, što omogućava saradnju 24 časa sedam dana u nedelji, u realnom vremenu sa svim državama članicama, čak i u slučajevima da se neke od njih nalaze u uslovima društveno-političke krize, vanrednog ili ratnog stanja. U svakom slučaju, preekstradicioni postupak omeđen je ovlašćenjima policije u okvirima ekstradicionih pravnih normi zemlje na čijoj teritoriji se nalazi lice koje se traži. Svrha ove faze je „imobilizacija” u cilju sprečavanja bekstva lica, koje se traži od onog trenutka kada je locirano. Policijski organi po prijemu informacije o traganju odlučuju o preduzimanju različitih potražnih

⁵ Navedeno prema: Milan Žarković, *Kriminalistička taktika*, Beograd, 2009, str. 27-28.

⁶ Prema tumačenju usvojenom 1951. od strane Generalne skupštine INTERPOL-a, „politički delikt je onaj koji ima predominantnu političku crtu”.

⁷ Upravo ovde leže razlozi za višestruko neisporučivanje Agima Čekua prilikom lišenja slobode u više navrata na osnovu crvene poternice INTERPOL-a, ali i suspendovanje poternice za ratne zločine u Dobrovoljačkoj ulici u Sarajevu za vreme ratnog sukoba u BiH.

radnji, ali mere kojima se zadire u prava i slobode čoveka i građana, u većini država članica, mogu se preduzimati tek na osnovu sudskih akata (naredbi, rešenja, naloga itd.). Ovaj sistem podrazumeva sledeći put: sud, tužilaštvo ili zatvorska ustanova jedne države posredstvom nadležne policijske organizacione jedinice zahteva od NCB-a da pošalje međunarodnu cirkularnu potragu, a potom slede dva puta – ili cirkularna difuzija ostalim NCB ili zahtev Generalnom sekretarijatu (u ovom slučaju opravdanost za izdavanje ceni Sekretarijat) za izdavanje crvene poternice (obaveštenja). NCB dalje distribuirá nadležnim organima na sopstvenoj teritoriji, a organ koji svojim merama utvrdi lokaciju lica preduzima mere na koje je ovlašćen i obaveštava NCB. NCB dalje informiše Generalni sekretarijat i NCB koji je izdao obaveštenje. Od 2000. godine uloga INTERPOL-a nije ograničena samo na prosleđivanje zahteva, već je u okviru Generalnog sekretarijata oformljen i subdirektorat za pružanje naročite pomoći u ovim oblastima, kao i za aktivnu koordinaciju pretraga.

Značaj INTERPOL-a nije umanjen činjenicom postojanja drugih međunarodnih organizacija za borbu protiv kriminaliteta (npr. EUROPOL, SECI centar, OCTA i dr.), koje su regionalnog karaktera, jer svaka od njih ima svoje ingerencije i okvire delovanja, koji nisu međusobno isključivi. Tako je godine 2004. inaugurisan prvi INTERPOL-ov oficir za vezu i organizovana INTERPOL-ova kancelarija pri Organizaciji ujedinjenih nacija, a 2008. imenovan specijalni predstavnik INTERPOL-a u sedištu Evropske unije.

Među osnovnim principima rada ove međunarodne organizacije poseban značaj imaju sledeći:

- princip poštovanja državnog suvereniteta – saradnja se zasniva na aktivnostima koje snage bezbednosti država članica preduzimaju u okviru svojih državnih granica i u skladu sa svojim nacionalnim zakonodavstvom;
- princip univerzalnosti – svaka država članica može sarađivati sa svim drugim državama članicama;
- princip ravnopravnosti država članica – sve države članice imaju ista prava i pod istim uslovima mogu koristiti postojeće službe INTERPOL-a;⁸
- princip fleksibilnosti radnih metoda – iako omeđeni utvrđenim principima INTERPOL-a, radni metodi su dovoljno fleksibilni i u skladu sa raznolikošću stanja i struktura u državama članicama; i
- princip saradnje sa drugim agencijama – preko nacionalnih centralnih biroa država članica saradnja se ostvaruje i sa ostalim institucijama koje su u državama članicama angažovane na suzbijanju kriminaliteta.

⁸ Četiri zvanična jezika komunikacije su engleski, španski, francuski i arapski.

Nacionalni centralni biro

Nacionalni centralni biro države članice INTERPOL-a nema operativnu ulogu u strukturi kriminalističke službe, već u najvećem broju slučajeva stratešku i taktičku.⁹ On je, u stvari, nacionalna kontakt-tačka, koja je putem sistema I-24/7 informatički i komunikaciono povezana sa nacionalnim centralnim biroima ostalih država članica INTERPOL-a, kao i sa bazama podataka Generalnog sekretarijata ove međunarodne organizacije, koje su organizovane prema postojećim linijama rada savremenih kriminalističkih službi. Tako, postoje baze podataka koje se odnose na lične podatke osoba koje su nosioci kriminalnih aktivnosti odnosno izvršioci krivičnih dela, nestale osobe, DNK profile, otiske prstiju, krađena vozila, krađena plovila, krađene i izgubljene putne dokumente, terorizam, iskorišćavanje dece i maloletnih lica u pornografske svrhe, krađena umetnička dela, organizovane kriminalne grupe koje vrše rabojništva, trgovinu ljudima, visokotehnološki kriminalitet, krijumčarenje ljudi, ekološki kriminalitet, i dr.

Pored brze razmene podataka, nacionalni centralni biro ima mogućnost formiranja dinamičnih i efikasnih baza podataka, na osnovu kojih se može vršiti kvalitetno analitičko povezivanje novoprimitljenih informacija sa već postojećim slučajevima pohranjenim u obimnoj, ali preglednoj arhivi. Suština metodologije postupanja u nacionalnom centralnom birou INTERPOL-a nije u radu sa osobama, već sa sistemima, pa je u odnosu na druge organizacione jedinice kriminalističke službe njegova uloga pomoćna i logistička.

Jedan od prioriteta zbog kojih je INTERPOL-ova saradnja i uspostavljena, te najvažniji segment u radu svakog nacionalnog centralnog biroa INTERPOL-a, jeste upravo potražna delatnost i njeno konstantno unapređivanje praćeno savremenim forenzičkim, informatičkim i komunikacionim sistemima i tehnologijama. Efikasan način za ostvarivanje ovog cilja je primena internacionalnih obaveštenja/poternica.¹⁰ Ove informacije najčešće se odnose na određena lica koja je neophodno lišiti slobode jer se za njima traga zbog izvršenja teških krivičnih dela, ili se radi o nestalim osobama, neidentifikovanim leševima, mogućim opasnostima, te načinima izvršenja krivičnih dela. Uz navedeno, ova obaveštenja/poternice koriste se i od strane Organizacije ujedinjenih nacija za upozorenja na pojedince koji se nalaze pod međunarodnim sankcijama, usled veza sa terorističkom mrežom Al Kaida (*Al-Qaeda*, alternativno: *al-Qaida*, *al-Qa'ida* na arapskom označava bazu, osnovu) i Talibanskim pokretom; kao i od strane međunarodnih krivičnih tribunala za bivšu SFRJ i Ruandu radi traganja za licima za koja se sumnja da su izvršila teška krivična dela i da su odgovorna za kršenje međunarodnog humanitarnog prava.

⁹ Izuzetkom se mogu smatrati operativne organizacione jedinice, koje su formirane u okviru nacionalnih centralnih biroa INTERPOL-a Čilea i Ruske Federacije.

¹⁰ Engleska reč *notice* doslovno ima značenje „obaveštenje”, ali izraz *red notice* koristi se za označavanje međunarodne poternice koja se raspisuje radi lišenja slobode izvršioca krivičnog dela nedostupnog organima krivičnog gonjenja države koja ga potražuje na međunarodnom planu.

Vrste INTERPOL-ovih obaveštenja/poternica

Vrste INTERPOL-ovih obaveštenja/poternica su sledeće:

1. Crvena poternica (*Red Notice*) – označava zahtev države članice za lišenje slobode i privremeno zadržavanje lica sa mogućnošću ekstradicije;
2. Žuto obaveštenje (*Yellow Notice*) – označava zahtev za pomoć u lociranju nestalih lica, najčešće maloletnih lica, ili u cilju identifikacije lica koja nisu u mogućnosti da o sebi pruže podatke;
3. Plavo obaveštenje (*Blue Notice*) – služi za prikupljanje potrebnih obaveštenja o identitetu određenog lica ili o aktivnostima u vezi sa određenim kriminalnim aktivnostima; najčešće se koristi za lociranje lica za kojim se traga i prethodi raspisivanju međunarodne poternice;
4. Crno obaveštenje (*Black Notice*) – služi pribavljanju informacija o neidentifikovanim leševima, kako bi se utvrdio identitet stradalih osoba;
5. Narandžasto obaveštenje (*Orange Notice*) – ima svrhu u obaveštavanju javnih organizacija i policije, kao i drugih međunarodnih organizacija o potencijalnim opasnostima od strane prikrivenog oružja, kasetnih bombi i drugih opasnih materija i sredstava pogodnih za terorističke aktivnosti i ugrožavanje većeg broja lica, odnosno imovine u većem obimu;
6. Zeleno obaveštenje (*Green Notice*) – služi pružanju upozorenja i u cilju obaveštajnog operativnog policijskog rada u vezi sa licima koja su izvršila krivična dela u prošlosti, i za koja je verovatno da će ih ponoviti u budućnosti; i
7. INTERPOL-ova i specijalna poternica Organizacije ujedinjenih nacija – objavljuju se za grupe i pojedince koji su pod sankcijama Organizacije ujedinjenih nacija – a naročite protiv članova terorističke mreže Al Kaida ili Talibanskog pokreta.

Na Generalnoj skupštini INTERPOL-a održanoj 1996. godine u Antaliji, donete su smernice o primeni navedenih akata, kojih se moraju pridržavati sve države članice INTERPOL-a u cilju uzajamne dobrobiti, kako bi se iskoristili raspoloživi resursi radi identifikacije, traganja za izvršiocima krivičnih dela i vršenja nadzora nad nosiocima kriminalnih aktivnosti na međunarodnom planu.¹¹ Shodno tome propisani su i sledeći minimalni kriterijumi za objavljivanje upozoravajućih obaveštenja:

¹¹ AGN/31/RES/2 (1962) – Kompozitna sličnost (*Composite likenesses*); AGN/31/RES/7 (1962) – Kolor fotografija (*Colour photography*); AGN/42/RES/10 (1973) – Sistematizovan nadzor nad međunarodnim kriminalcima (*Systematic surveillance of international criminals*); AGN/52/RES/4 (1983) – Forme u primeni za zahtevanje cirkularne razmene informacija od Generalnog sekretarijata (*Forms used to request the General Secretariat to circulate information*); AGN/55/RES/15 (1986) – Oblici obrazaca u kontekstu zahteva za međunarodnu policijsku saradnju (*Forms used in the context of police co-operation*); AGN/56/RES/5 (1987) – Minimalni kriterijumi Generalnog sekretarijata za puštanje u promet i objavljivanje međunarodnih upozoravajućih obaveštenja (zeleno obaveštenja i ekvivalentni dokumenti) – *Minimum criteria for the circulation, by the General Secretariat, of international warning notifications (green notices and equivalent documents)*.

1. Međunarodno upozorenje (obaveštenje/poternica) može se izdati (objaviti) za bilo koje lice za koje se sumnja da je međunarodni kriminalac, ukoliko postoji jedan od sledećih razloga:
 - a) Ukoliko je osuđivan u najmanje tri države (isključujući osude za lakša krivična dela koja je činio);
 - b) Ukoliko ima najmanje jednu osuđujuću presudu u jednoj državi i policijski dosije u najmanje dve druge države (isključujući dosije za lakša krivična dela), a sve okolnosti ukazuju na to da će najverovatnije vršiti značajnije kriminalne aktivnosti međunarodnog karaktera;
 - v) Kada ima dosije u najmanje dve države ukoliko priroda dela za koja se sumnja da ih je učinio (na primer, ilegalni promet opojne droge, falsifikovanje novca, prikrivanje ukradenih predmeta, promet oružja, eksploatacija prostitucije, džepne krađe) ukazuje na verovatnoću ili mogućnost vršenja međunarodnih kriminalnih aktivnosti određenog značaja;
 - g) Ukoliko u najmanje jednoj državi ima policijski dosije, koji ukazuje na verovatnoću učešća tog lica u izvršenju teških krivičnih dela (na primer, napadi na lica i imovinu uz upotrebu oružja ili eksplozivnih sredstava, razbojništva, organizovana trgovina ljudima i sl.) u okviru kriminalne organizacije koja deluje u više zemalja.
2. Pod policijskim dosiejom podrazumeva se slučaj u kojem je policijska aktivnost na rasvetljavanju krivičnog dela dovela do postojanja osnovane sumnje, dovodeći do pronalaska ozbiljnih dokaza o umešanosti u krivično delo.
3. U slučajevima kada je dostupna informacija nejasna ili zbunjujuća ili se čini nekompletnom, neophodno je kontaktirati nacionalni centralni biro odnosno države, pre objavljivanja ovakvog obaveštenja/poternice, radi razjašnjavanja spornih okolnosti ili činjenica. U ovakvim slučajevima nacionalni centralni biro, na koje se odnose okolnosti u vezi sa pitanjem obaveštenja/poternice trebalo bi da budu obavešteni od strane Generalnog sekretarijata INTERPOL-a o nameri izdavanja konkretnog obaveštenja/poternice.
4. U slučajevima kada se ciljevi obaveštenja o upozorenju najverovatnije mogu postići i ograničenom cirkulacijom na određenim geografskim područjima, Generalni sekretariat INTERPOL-a ne bi trebalo da dozvoli opštu cirkulaciju obaveštenja.

Raspisi o traganju (difuzije)

Pored onoga što se naziva poternicama, kojih ima sedam vrsta i ne predstavljaju sve akte o traganju, u okviru saradnje među članicama INTERPOL-a postoje i raspisi (*diffusion*) o traganju, koji čine zahtev države da se lice liši slobode ili da se pribave dodatni podaci u pogledu određene policijske potrage ili istrage. Raspis ima istu pravnu obaveznost kao i

međunarodna poternica, i predstavlja pravni osnov za lišenje slobode. Razlika koja postoji između međunarodne poternice i raspisa zasnovana je na izdavaocu ovog akta, ali i na poštovanju određenih principa u funkciji zaštite od određenih mogućih negativnih posledica. Suština razlike leži u činjenici da zbog hitnosti u postupanju država članica upućuje svoj raspis preko INTERPOL-ove komunikacione mreže radi potraživanja nekog lica na međunarodnom planu, dok međunarodnu poternicu objavljuje Generalni sekretarijat INTEPROL-a preko navedenog komunikacionog sistema, i to samoinicijativno ili na zahtev države članice.

Evropski nalog za lišenje slobode

Sa navedenim ne bi trebalo mešati „evropski nalog za lišenje slobode” (*European Arrest Warrant*), koji raspisuju države članice Evropske unije, a obavezujući je samo za njihove organe krivičnog gonjenja. Valja napomenuti da država članica INTERPOL-a, koja nije i članica Evropske unije nema obavezu da postupi po evropskom nalogu za hapšenje, zbog čega države članice Evropske unije – kako bi efikasnije potraživale izvršioca krivičnih dela – na međunarodnom planu koriste INTERPOL-ove raspise i obaveštenja/poternice, koje naravno upućuju posredstvom INTERPOL-ovog komunikacionog sistema. Ova okolnost, kao i njihov status, ipak nose određene višeznačne i višestruke implikacije. One idu od problematike operativne difuzije informacija, do strateških konceptualnih omisivnosti u pogledu postavki za lišenje slobode ovakvih lica.

Karakteristike i objavljivanje akata

Pomenuti akti, i obaveštenja/poternice i raspisi o traganju, sadrže dva osnovna tipa informacija: specifičnosti potrebne za utvrđivanje identiteta i pravne informacije neophodne za postupak odlučivanja o eventualnoj ekstradiciji. Prve čine opsežne informacije o licu, detalji o spoljašnjem izgledu (opis), fizičke karakteristike, novija fotografija, daktiloskopski fiš kao i drugi relevantni podaci, kao što su: zanimanje, jezici kojima se lice služi, serijski brojevi njegovih identifikacionih dokumenata, i dr. Druge se odnose, na primer, na krivično delo koje se licu stavlja na teret, upućivanje na zakone i druge propise kojima su ova dela propisana, ili na osnovu kojih je lice osuđeno; maksimalnu kazna koja je izrečena ili koja može biti izrečena; kao i na detalje iz kojih će država biti zahtevana ekstradicija odbeglih lica.

Obaveštenja/poternice i raspisi objavljuju se na službenim jezicima koji su u upotrebi u INTERPOL-u, odnosno tzv. radnim jezicima INTERPOL-a: francuskom, engleskom, španskom i arapskom. Samo objavljivanje vrši se na posebno obezbeđenom sajtu INTERPOL-a za pripadnike policije kojem se može pristupiti samo preko bezbednosnih šifara i korisničkih imena ovlašćenih lica u nacionalnim centralnim biroima država članica INTERPOL-a. Pored ovoga, one mogu biti objavljene i na javnom Internet sajtu ove međunarodne organizacije, ukoliko na to pristaje strana koja zahteva njihovo objavljivanje.

U pogledu javnog obaveštavanja i upoznavanja javnosti sa postojanjem ovakvih akata, naročito naredbi za lišenje slobode, posebno u vezi sa pribavljanjem potrebnih obaveštenja, kao policijskog ovlašćenja, neophodno je navesti da, prema pravilima ove međunarodne organizacije, njen Generalni sekretarijat može objavljivati samo ona obaveštenja/poternice koje ispunjavaju sve uslove propisane za stavljanje ovakve informacije u proceduru. Ovo isključivo ukoliko se ne kosi sa čl. 3. Statuta INTERPOL-a, koji zabranjuje organizaciji preduzimanje bilo kakvih akata u pitanju krivičnih dela koja su političkog, vojnog, verskog ili rasnog karaktera. Pored opisanog, neophodno je istaći i da Generalni sekretarijat INTERPOL-a zadržava pravo da odbije objavljivanje poternice, u pogledu koje smatra da postoji rizik za međunarodnu policijsku saradnju, organizaciju INTERPOL-a, osoblje INTERPOL-a ili države članice INTERPOL-a, kao i koju ne smatra poternicom zbog njene formalne ili sadržinske manjkavosti.

U poslednje vreme (misli se na protekle tri godine) INTERPOL je u potpunosti opravdao svoje postojanje i namenu podrškom svetskim kriminalističkim službama u identifikovanju, otkrivanju i lišenju slobode nekoliko desetina izvršilaca krivičnih dela u vezi sa: ilegalnim migracijama i trgovinom ljudima, iskorišćavanjem dece i maloletnih lica u pornografske svrhe, seksualnom eksploatacijom dece i maloletnih lica, terorističkim aktivnostima, kriminalnim aktivnostima na štetu privrednih sistema, razbojništvima, organizovanom krađom motornih vozila, kao i ilegalnom trgovinom i krijumčarenjem opojnih droga, psihotropnih supstanci i prekursora.¹² Navedenom je doprineo i postojeći sistem realizovanja potražne delatnosti u skladu sa predmetnom INTERPOL-ovom metodologijom. U velikom broju slučajeva kombinuju se različite vrste obaveštenja, pa se tako na obrascu za potragu za nestalim licem može naći oznaka obaveštenja/poternice za licem koje je izvršilo otmicu.

Zaključak

Smatramo da na savremene tendencije u postupanju po INTERPOL-ovim obaveštenjima/poternicama i raspisima, pored navedenih informatičkih i komunikacijskih prednosti, u velikoj meri utiče povremeni disbalans između realnog i uslovljenog ispoljavanja principa suvereniteta države članice i principa *bona fide*, što presudno određuje spremnost države članice na međunarodnu policijsku saradnju putem INTERPOL-a. S jedne strane ovi principi se dopunjuju, jer svaka suverena država članica ima mogućnost da samostalno odlučuje da li će uvažiti međunarodnu INTERPOL-ovu poternicu i lišiti slobode određeno lice na svojoj teritoriji radi njegove ekstradicije, dok sa druge strane strateški politički aspekti međunarodnog položaja konkretne države članice mogu doprineti da princip *bona fide* bude odraz njene nemogućnosti da suštinski ispolji princip svoje suverenosti. Pa tako, može

¹² Svaka od navedenih INTERPOL-ovih aktivnosti vođena je u okviru određene akcije pod kodnim nazivom.

doći do situacije da konkretna država članica INTERPOL-a, koja ima supsidijaran položaj u spoljnopoličkim odnosima, ne postupa po INTERPOL-ovoj poternici ili raspisu – pri tome ne uvažavajući njihov pravni značaj i opravdanost zbog strateških političkih interesa. Možemo zaključiti da u tom slučaju primena principa *bona fide* nije izraz suverenosti jedne države, već je uslovljena njenom – manjom ili većom – zavisnošću u regionalnom i svetskom političkom okruženju.

Posmatrano kroz prizmu primene ili zaštite prava na slobodu kretanja, ovakva ovlašćenja i procedure koje imaju međunarodni karakter, definitivno utiču na sveukupnu potpuniju zaštitu prava i sloboda građana. Sa jedne strane propisane su određene procedure koje se moraju poštovati u konkretnim slučajevima, i koje će u potpunosti osigurati zaštitu prava i sloboda lica koja su predmet poternica i obaveštenja a, sa druge strane, postoje određeni politički problemi. Ono što može, uslovno rečeno, predstavljati problem – je pitanje zloupotrebe principa suverenosti i principa *bona fide* u ovakvim momentima. U ovom trenutku u pitanju je jedan čovek sa prostora Balkana, koji može biti predmet zloupotrebe, iz političkih ciljeva – ali gde se na kraju podvlači crta? Da li će sledeći biti neki američki marinac, koji je ušao u politički establišment u svojoj državi, postajući uticajni politički funkcioner, a koji se iz vremena svoje vojne službe dovodi u vezu sa ubistvima civilnih stanovnika Avganistana, Iraka, ili mučenjem u toku sprovođenja istražnih radnji u Guantanamo Beju. Uz razumevanje problema konflikata na balkanskom prostoru, možemo anticipirati i druga moguća žarišta koja mogu generisati ovakve probleme, kao na primer pripadnike čečenske vlade u egzilu, i njihove moguće implikacije u sličnim slučajevima.

Moglo bi se zaključiti da je civilizacijsko pravo čoveka na slobodu kretanja u mnogome određeno savremenom istorijsko-političkom činjenicom da je pristanak sadašnjih međunarodnopravnih subjekata na primenu prava svojevrstan dokaz prevage političkih okolnosti nad pravom i pravnošću.¹³ Ovo dalje doprinosi narušavanju suštinskih vrednosti principa suvereniteta i principa *bona fide* u manifestovanju državnosti, koji od garanta ljudskih prava i sloboda postaju parametri za sprovođenje politike „dvostrukih aršina“, kao prevashodne karakteristike našeg doba. Tako je prema našem mišljenju, zbog negativne selekcije kapitalnih civilizacijskih prioriteta, međunarodnopravna sadašnjost u podređenom položaju u odnosu na političku kalkulaciju, koja je najčešće kratkoročna i podložna nedoslednosti u zaštiti građana, kao svojih vitalnih subjekata.

Oba opisana principa sadržinski služe ostvarenju principa intervencionizma, kao oblici njegovih neagresivnih metoda. Pravo se u ovim okolnostima zloupotrebljava u korist ovako kreiranog višeg principa, ali se on ostvaruje u okviru suvereniteta države, kojoj prerogativ vlasti na sopstvenoj teritoriji, i njegovo prividno vršenje, postaje prigodan izgovor za ostvarenje opisanog tuđeg principa. Koliko li je žalosno u srednjem veku

¹³ Misli se na države koje su međunarodnopravno priznate, te time i članice Organizacije ujedinjenih nacija.

izgledalo opravdanje vazalne države za učešće u nekom krvoproliću u ime i za račun neke moćne sile ne možemo zamisliti, jer u tom trenutku informaciona dostupnost u ovom obliku nije postojala.¹⁴ Jedan od najboljih primera sadašnjice predstavlja naziv operacije „Milosrdni anđeo“. Svi aktuelni „repovi“ ovakvog principa mogu se relativno lako prepoznati, ako se nalazite sa strane onih koji su ovim „višim principima“ pogođeni. Ukoliko to nije slučaj, niko ne garantuje da se uskoro nećete naći u prilici.

Bibliografija

1. Babović, Budimir, „Interpol i ratni zločini“, *Međunarodna politika*, br. 133, Beograd, 1995.
2. Babović, Budimir, *Policija u svjetskom poretku*, NEA, Beograd, 1997.
3. Žarković, Milan, *Kriminalistička taktika*, Beograd, 2009.
4. Lukić, Ljiljana, „Borba protiv terorizma na nivou Evropske unije i međunarodna saradnja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, vol. 40, br. 1, Novi Sad, 2006, str. 257–299.
5. Nešković, Slobodan, „Međunarodni policijski odnosi i suzbijanje organizovanog kriminala na prostoru Zapadnog Balkana“, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, vol. 44, br. 1, Beograd, 2006, str. 173–197.
6. Nikač, Željko, „Međunarodna saradnja država u borbi protiv kriminaliteta, sa osvrtom na policijsku prevenciju“, *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, vol. 40, br. 1, Beograd, 2002, str. 161–188.
7. Nikač, Željko, Milošević, Milan, „Transnacionalna saradnja u borbi protiv kriminaliteta – Europol i Interpol“, *Bezbednost*, vol. 45, br. 5, Beograd, 2003, str. 825–828.
8. Simeunović, Dragan, *Političko nasilje*, Radnička štampa, Beograd, 1989.
9. Simonović, Branislav, *Kriminalistika*, Kragujevac, 2004.

¹⁴ Srpska opravdanja mogu se prepoznati u srednjem veku kroz, recimo, učešće skoro cele ondašnje vlastele i velmoža (Stefan Lazarević, sin Kneza Lazara, velmože Brankovići) u bici kod Angore 1402, u Tursko-mongolskom ratu. Tadašnji principi bili su podređeni sizerenu; pa čak i kad nije bilo nikakvih interesa u pribavljanju teritorija ili nekih drugih privilegija – sizerenstvo je otvoreno moralo biti poštovano. Koji bi interesi mogli biti vezani za srpske velmože u tom trenutku? U ovom primeru najbolje se može videti besmislenost ovog principa, jer je Bajazit, kao turski sultan, u toj bici zarobljen.

Mr Zvonimir Ivanović and Sergej Uljanov

PRINCIPLES OF INTERNATIONAL RELATIONS IN DEALING WITH INTERPOL NOTICES

ABSTRACT

Under the contemporary conditions, in developing police and criminalistic techniques and actions traditional forms of international criminal police co-operation should take new forms. During the development of criminal police co-operation, its forms went through different shapes and modalities in taking their today's looks and status. Various forms and modalities of co-operation in the past made the authors deal with INTERPOL notices (warrants), diffusions and European arrest warrants. In the light of legal grounds for certain police actions explaining these acts the authors make attempts to illuminate their scope and influence on movement of freedom and its restrictions. Also, they elaborate the principles of modernity and bona fide in police actions and actions of other government entities in facilitating the international police and judicial co-operation.

Key words: INTERPOL, international notices, international diffusions, European arrest warrant, principle of modernity, principle of bona fide.